

Henrietta ten Harmsel

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1985

Henrietta ('Henie') ten Harmsel (1921-2012) werd geboren in Iowa, als 10e kind van Nederlandse emigranten. Na de Western Christian High School gaf ze les op alle niveaus, van lagere school tot universiteit. Ze behaalde haar Ph.D. aan de Universiteit van Michigan en studeerde ook nog enige tijd aan de Universiteit Utrecht. Van 1947 tot haar pensioen in 1984 was ze verbonden aan de Calvin-universiteit in Grand Rapids, waar ze vanaf 1957 als eerste vrouw de faculteit Engels leidde. Ze gold als een begenadigd docent, met een bijzondere voorliefde voor poëzie. In 1964 promoveerde ze op Jane Austen: A Study in Fictional Conventions en ze publiceerde talloze artikelen in wetenschappelijke en religieuze tijdschriften. Internationale erkenning als wetenschapper en vertaler van Nederlandse poëzie verwierf ze in 1968 met Jacobus Revius: Dutch Metaphysical Poet, een studie met vertalingen van deze 17e-eeuwse dichter. Ook haar Nijhoff-bekroning gold de vertaling van een 17e-eeuwer, maar ze vertaalde bijvoorbeeld ook werk van Annie M.G. Schmidt, zoals in 1981 de fraaie verzameling kindergedichten Pink Lemonade. In 1998 werd ze geëerd met de Calvin's Faith and Learning Award. VertaalVerhaal dankt Annetta Vander Lugt en haar zusters voor de toestemming dit dankwoord van hun tante hier te mogen publiceren.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1985

Eigenlijk zou ik hier niet alleen moeten staan. Het is een samenloop van vele mensen en vele gebeurtenissen die mij hier brengt voor deze zo geheel onverwachte eer. Allereerst denk ik aan mijn ouders. Mijn vader en moeder zijn beiden geboren in Nijverdal in Overijssel en hebben daar jarenlang gewerkt, in de fabriek. Vader had al lang naar Amerika willen gaan, maar omdat moeder er steeds tegen was, had vader zich er min of meer bij neergelegd. Toen, op een avond, zei moeder opeens: ‘Nou, als we ooit naar Amerika zullen gaan dan is het nu misschien de tijd.’

Totaal verbaasd keek vader haar aan en zei: ‘Meen je dat echt?’

‘Nou ja,’ antwoordde ze.

En daar, te midden van de maaltijd, zonder maar even te aarzelen, legde vader zijn vork neer – en hij hield erg van ’t eten – verliet de tafel en ging onmiddellijk regelingen treffen voor de verkoop van de inboedel. Heel veel jaren later werd ik (als jongste kind) in het middenwesten, in Iowa, geboren, in een gezin en in een gemeenschap waar de Nederlandse taal nog leefde. Eigenlijk ligt hier een paradox. Als mijn ouders in Nijverdal waren gebleven, dan zou ik misschien nooit Nederlandse gedichten in het Engels hebben vertaald, maar omdat zij uit Holland trokken, heb ik het voorrecht vanavond hier aanwezig te zijn.

Ook denk ik aan Professor dr. Austin Warren, groot deskundige van de literatuur van de zeventiende eeuw aan de Universiteit van Michigan. Toen hij een kleine groep studenten om gedichten verzocht, in minder bekende talen geschreven, viel mijn keuze heel natuurlijk op een Nederlands gedicht. Nimmer vergeet ik zijn verbazing en bewondering toen ik voor het eerst Revius’ vermaard gedicht ‘Besnijdinge’ voor hem vertaalde. Hij sprong bijna uit zijn stoel toen hij uitriep: ‘Geen andere dichter heeft ooit de rode op- en ondergang van de zon in de natuur zo doen samensmelten in zo’n ingewikkeld en zinvol beeld over het bloed van Christus!’

Daarmee begon mijn vertalen van Revius, vooral onder Professor dr. W.A.P. Smit. Zijn grote geleerdheid en vriendelijke bemoediging hebben er ook veel toe bijgedragen om mij vanavond hier te brengen.

Daarna, hoewel van een heel andere aard, maakte ik kennis met het werk van Annie M.G. Schmidt. Toen een vriend mij een bundel van haar gedichten gaf, bleek de aantrekking ervan onweerstaanbaar. Ik begon zo maar voor mijn plezier te vertalen, maar al heel gauw werd ik overtuigd van de hoge kwaliteit van haar onnavolgbare kunst, en met haar gulle aanmoediging begon ik aan mijn boek *Pink Lemonade*, dat al duizenden bewonderaars voor Annie Schmidt heeft gewonnen in de Verenigde Staten. Van de zware, metafysische gedichten uit de zeventiende eeuw naar de fantastische, grillige gedichten van Annie Schmidt is een hele sprong, maar ik werd geïntrigeerd door beide soorten gedichten, en beide hebben me vanavond hier gebracht.

De zeventiende eeuw, echter, bleef mij lokken. Hooft, Dullaert, Huygens, en eindelijk De Decker. Door de onmisbare hulp en raad van mijn vriend en mentor,

Professor dr. Leen Strengholt, heb ik ze steeds beter leren begrijpen en bewonderen. Hij bovenal verdient vanavond hier bij mij te staan, want indien mijn *Goede Vrijdag* maar enigszins goed mag heten, dan is het omdat zijn geestelijke visie en originele wetenschap daar onmetelijk veel toe hebben bijgedragen.

Natuurlijk, er waren ook vele anderen: professoren uit de Engelse, Nederlandse, en Duitse afdelingen van de Vrije Universiteit; vrienden aan de Stichting voor Vertalingen die steeds klaarstonden om mij te helpen; ook verschillende bibliotheken, het Rijksmuseum, en het Fulbright Institute; daarbij nog de schare van sympathieke Nederlanders die dit land voor mij tot een tweede vaderland hebben gemaakt. Al wat Nederland is boeit me, maar vooral de taal, de dichtkunst, het volk; ik kan echt zeggen: ik houd van Holland.

De jury en het bestuur van het Prins Bernhard Fonds hebben me echter niet hier laten komen omdat ik zeggen kan: ik houd van Holland. Zij bieden mij de Martinus Nijhoffprijs voor 1985. Wat een volledige, heerlijke verrassing! Ik mag het slechts aanvaarden omdat ik de vele anderen heb erkend die mijn vertalingen hebben mogelijk gemaakt. Voor hen allen en voor mijzelf zeg ik: dank u. Ik wil u verzekeren dat ik deze eer beschouw als een uitdaging om het vertalen van de Nederlandse literatuur voort te zetten opdat ook zij die uw taal niet kennen in elk geval een kijk kunnen krijgen in het rijke, in het unieke, en in het veelzijdige van uw literatuur.

Mijn verrassing bij de toekenning van deze prijs heeft te maken met het feit dat ik nooit het vertalen als beroep heb uitgeoefend, maar dat ik het hoofdzakelijk uit plezier heb gedaan. Hoewel het vertalen dikwijls veel hoofdbrekens veroorzaakte, toch was het plezier voor mij steeds groter dan de pijn. Het plezier was natuurlijk het meest spontaan en direct toen ik Annie Schmidt vertaalde. Door de vrije vertaling die zij aanmoedigde, en de dartelende ritmes en betoverende fantasie van haar gedichten, werd ik vervoerd naar een magische kinderwereld, nimmer kleinerend, immer uitdagend, en steeds vol van grappig genot. Hiervan slechts een enkel voorbeeld:

Kalm, kalm

*Er was eens een kalme dame.
Die ging met een kalme heer
uit vissen in een bootje
over het kalme meer.*

*Ze vingden drie kalme vissen
en gingen ermee naar huis.
Daar hadden ze kalme kippen
en ook een kalme muis.*

*Ze zaten kalm te lezen
bij 't hekje op het grind.
Ze kregen na een poosje
een heel kalm kind.*

Calm, calm

*One day a calm, calm lady
And a man as calm as she
Went fishing in a little boat
Out on a calm, calm sea.*

*They caught three calm, calm fishes
And brought them back to the house,
Where they had some calm, calm chickens
And also a calm, calm mouse.*

*They did some calm, calm reading –
The book was slow and mild –
And after a little time had passed,
They had a calm, calm child.*

*En als het kind ging slapen
zei hij: Dag pa, dag ma,
en veertien kalme engeltjes
volgden hem na.*

*And when that child got sleepy,
‘Night, Pop, ‘night, Mom,’ he said,
And fourteen calm, calm angels
Carried him off to bed.*

Zoals gezegd, de gedichten van Annie Schmidt waren een lichte verpozing in mijn vertalen uit de zeventiende eeuw. Niettemin, het zijn de grote gedichten uit die gouden eeuw die mij nog steeds intrigeren. De gedichten van Revius en De Decker spreken mij aan in mijn diepste wezen, vooral waar het lijden en sterven van Christus in het middelpunt staat. Omdat ik die gedichten zo graag lees en omdat we de lijdensweken weer naderen, wil ik besluiten met een sonnet van Revius en enkele strofen uit de *Goede Vrijdag*. Voor de meesten van u is ‘t En zijn de Joden niet’ zo bekend, dat ik alleen mijn Engelse vertaling zal lezen:

He Bore Our Griefs

*No, it was not the Jews who crucified,
Nor who betrayed you in the judgment place,
Nor who, Lord Jesus, spat into your face,
Nor who with buffets struck you as you died.*

*No, it was not the soldiers fisted bold
Who lifted up the hammer and the nail,
Or raised the cursed cross on Calvary’s hill,
Or gambling, tossed the dice to win your robe.
I am the one, O Lord, who brought you there,
I am the heavy cross you had to bear,
I am the rope that bound you to the tree,
The whip, the nail, the hammer, and the spear,
The blood-stained crown of thorns you had to wear:
It was my sin, alas, it was for me.*

En tot besluit, Jeremias De Decker. In Deel II, ‘Christus in ’t Hofken’, heeft De Decker iets weergegeven van de zielsangst van Christus’ zweet en tranen, waarin hij vele van dezelfde details heeft als Rembrandt in zijn beroemde ets van Gethsemane. Terwijl De Decker zoekt naar levendige beelden om de onvoorstelbare angst van Christus te vertolken, breekt hij spontaan uit in beelden uit de naderende kruisiging:

Christus in ’t Hofken

*Uw’ pijnlijke banden,
Uw’ doorgeslagene handen,
Uw een en ander voet doorboort
als eycke plank,
Uw drooge mond gelaeft*

Christ in the Garden

*Your painful bands,
Your hammered hands,
Your left foot and your right pierced
through like oaken pole,
Your thirsty mouth assuaged*

*met gal en alsse dranck;
En wat ghy in uw' leden
Noch vorder hebt geleden,
En dunkt my niet soo swear
als dat beswaert gemoed,
't Welk u in plaets van sweet
afferste louter bloed.*

*with vinegar and gall,
And all the further ache
Your body had to take
Were not so fierce, I think,
as that despair and dread
Which pressed from you not sweat
but very blood instead.*

De Decker besluit deze ontroerende scene met een typisch beeld, waarin hij op zinnvolle wijze het Oude en het Nieuwe Testament samenbrengt. Met deze strofe, besluit ik dan mijn dankwoord aan u:

*O Hofken drymael boven
Dien eersten Hof te loven:
Gods felle wraek aldaer ontvonkt
door oogelust
Is hier eensdeels met sweet en tranen
uytgeblust.*

*Garden which three times more
Than Eden we adore:
God's fearful wrath, once kindled there
by lust and sin,
Is here in turn with sweat and tears
blown out again.*

Ik dank u!